

Líffræðileg fjölbreytni - markmið 2010

Trausti Baldursson

Efni

- Samningurinn, skilgreiningar, skuldbindingar ofl.
- 2010 markmið, hvers vegna
- Hvað erum við að gera til að ná markmiðinu

Alþjóðasamningur um vernd líffræðilegrar fjölbreytni (CBD)

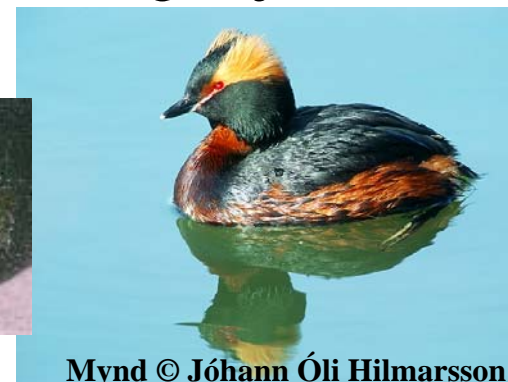
- **Samþykktur á leiðtogafundi í Rio de Janeiro 1992**
- **Árið 2002 samþykkja 150 ríki að samningurinn sé mikilvægasta tækið til að tryggja líffræðilega fjölbreytni**
- **188 lönd eru aðilar að samningnum**
- **Ísland: Undirritaður 12. júní 1992, fullgiltur 12. september 1994, öðlaðist gildi 11. desember 1994. Stj.tíð. C 11/1995.**

Hvað er líffræðileg fjölbreytni ?

Líffræðileg fjölbreytni merkir:

- Tegundaauðgi plantna, dýra og örvera og fjölbreytileiki þeirrar náttúru sem lífverurnar eru hluti af
- Meðal annars vistkerfi á landi, í sjó og vötnum og þau vistfræðilegu kerfi sem lífverur eru hluti af
- Erfðabreytileiki innan tegunda er hluti af líffræðilegri fjölb.

Hvert er markmið samningsins

Tryggja skal:

- Vernd líffræðilegrar fjölbreytni
- Sjálfbæra nýtingu líffræðilegra auðlinda
- Sanngjarna og réttláta skiptingu þess hagnaðar sem stafar af nýtingu erfðaauðlinda
- Hæfilegan aðgang að erfðaauðlindum og miðlun á viðeigandi tækni, að teknu tilliti til réttar yfir þessum auðlindum og til tækni

Almennar skuldbindingar

- Stefnumótun, áætlanagerð, fræðsla, rannsóknir, vöktun, viðhald upplýsinga
- Greina mikilvæga þætti til verndar
- **Vernda náttúruleg / upprunaleg vistkerfi**
- Mynda kerfi verndarsvæða / viðmiðanir
- Tryggja sjálfbæra nýtingu / endurheimta
- Lagasetning – bregðast við ef hætta er á rýrnun-framkvæmdaáætlun

Maðurinn og CBD

Samningurinn gerir ráð fyrir að maðurinn sé hluti af náttúrunni og að við nýtum okkur auðlindir hennar en jafnframt er okkur skylt að huga að því hvaða áhrif það hefur á vistkerfi.

Hvert ríki hefur óskorðaðan rétt til að nýta sínar auðlindir

Markmið - 2010

- Á ráðstefnu leiðtoga heims árið 2002 ákváðu ríkin að freista þess **að draga úr skerðingu á líffræðilegri fjölbreytni** fyrir árið 2010
- Umhverfisaráðherrar Evrópu ákváðu í Kænugarði árið 2003 að setja metnaðarfullri markmið. **Að stöðva alla skerðingu á líffræðilegri fjölbreytni fyrir árið 2010.** Norðurlöndin hafa tekið sérstaklega undir þetta í umhverfisstefnu sinni.

Hvers vegna viljum/þurfum við að vernda líffræðilega fjölbreytni

Þúsaldarvistmat Sameinuðu þjóðanna leiðir í ljós að

- á síðustu 50 árum hefur maðurinn valdið meiri breytingum á náttúrunni en nokkru sinni áður í sögunni
- 50-100 sinnum fleiri tegundir verða aldauða á ári hverju en áður
- Hefur áhrif á hvaða valkostir standa til boða

Hvers vegna viljum/þurfum við vernda líffræðilega fjölbreytni

Vistmat Sameinuðu þjóðanna

Sköpun verðmæta, velferð og lífsgæði byggja að stórum hluta á líffræðilegri fjölbreytni

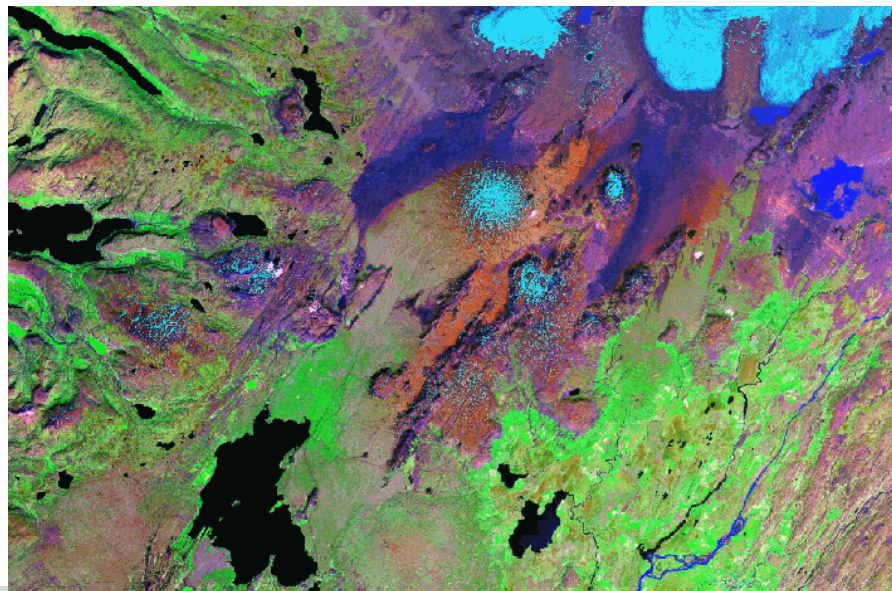
Áætlað að um **40 % af hagkerfi heimsins** byggist á afurðum úr lífríkinu og líffræðilegum ferlum

Erfðaauðlindir **hráefni í m.a. líftækni, gerð lyfja, snyrtivörur, ræktun og kynbætur.**

Siðferðislegar og menningarlegar skyldur

Helstu orsakir

- Glötuð búsvæði, önnur landnýting
- Ofnýting tegunda
- Innflutningur nýrra ágengra tegunda
- Mengun og loftslagsbreytingar

Dæmi

- Um 20 % rýrnun hefur orðið á vistkerfum á landi í heiminum.
- Þetta hefur leitt til eyðimerkurmyndunar og þurrka og ógnað um 2300 tegundum.
- Fjárhagslegt tap í landbúnaðarframleiðslu samvarar um **40 billion dollurum á ári = ca. 2640000000000 kr eða 2640000000 milljarðar á ári** sem hefur í för með sér aukna félagslega, fjárhagslega og pólitíska spennu.
- **Fátækt hefur þrýst á samfélög sem treysta á líffræðilegar auðlindir til að ofnýta land.**

UST

Umhverfisstofnun

Regeringen 2004

Handlingsplan for
biologisk mangfoldighed og
naturbeskyttelse i Danmark
2004-2009

BIOLOGICAL
DIVERSITY
IN ICELAND

National Report to the
Convention on Biological Diversity

MINISTRY FOR THE ENVIRONMENT
THE ICELANDIC INSTITUTE OF NATURAL HISTORY
2001

ACTION FOR SCOTLAND'S BIODIVERSITY

SCOTTISH
BIODIVERSITY
GROUP

Frankie Reddick

SCOTTISH EXECUTIVE

Making it work together

Stefnumörkun

Velferð til framtíðar eins og kynnt var á umhverfisþingi,
vernd líffræðilegrar fjölbreytni

- **MARKMIÐ**
- **Tryggt verði að líffræðileg fjölbreytni vistgerða og vistkerfa á Íslandi verði viðhaldið**
- **Öll nýting hinnar lifandi náttúru fari fram á sjálfbæran hátt.**
- **Við framkvæmdir sem raska eða breyta lifandi náttúru verði beitt varúðarsjónarmiði og vistkerfisnálgun - neikvæðum áhrifum haldið í lágmarki.**

Stefnumörkun - aðgerðir

Velferð til framtíðar, vernd líffræðilegrar fjölbreytni

- **Lokið verður við stefnumörkun stjórnvalda um vernd líffræðilegrar fjölbreytni á árinu 2007 og hún samþykkt í ríkisstjórn.**
- Cartagena-bókunin við Samninginn um líffræðilega fjölbreytni, sem fjallar um erfðabreyttar lífverur, verður fullgilt af Íslands hálfu á árinu 2007.
- Stefnt er að friðun nokkurra svæða á árunum 2006–2009 til að vernda kaldsjávarkóralla og önnur botndýrasamfélög sem hafa mikið verndargildi.
- Eftirlit með losun kjölfestuvatns fyrir árið 2009 - Kröfur um að skip skipti um eða hreinsi kjölfestuvatn – koma í veg fyrir flutning framandi lífvera í íslenskan strandsjó.

Vernd lífríkis / lykilstkerfi

- **Forðast verði að skerða frekar votlendi, birkiskóga og önnur lykilstkerfi Íslands.**
- **Unnið verði að endurheimt votlendis og annarra mikilvægra vistkerfa.**

Vernd lífríkis – endurheimt-vernd votlendis

- Unnin verður áætlun um endurheimt náttúrulegra vistkerfa þ.a.m birkiskóga **Áætlunin verður felld inn í næstu Náttúruverndaráætlun.**
- Gerð verður áætlun um aukna endurheimt votlendis.
- UST og NÍ falið að undirbúa friðlýsingu þriggja nýrra votlendissvæða skv. Ramsar fyrir árslok 2007.

UST

Umhverfisstofnun

Skógrækt ríkisins

Umhverfisstofnun

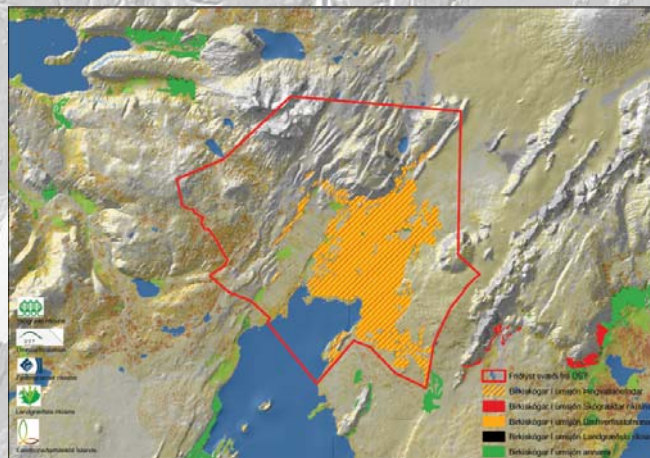
Fasteignamat ríkisins

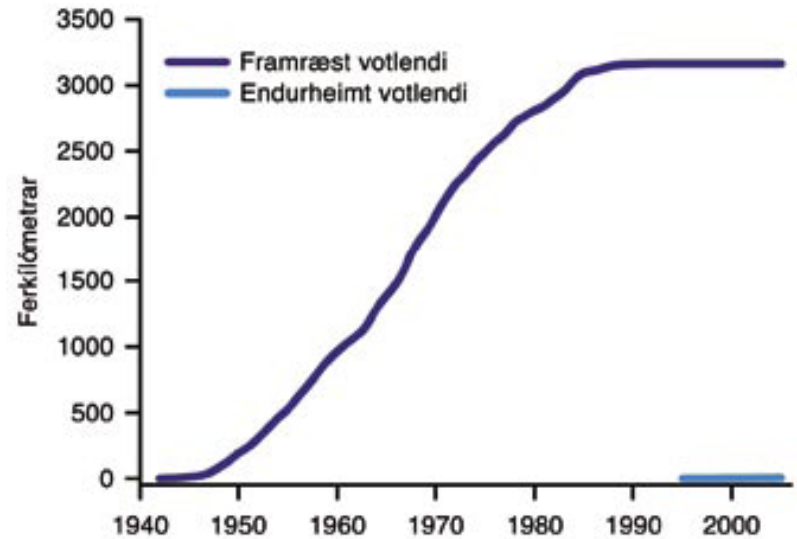
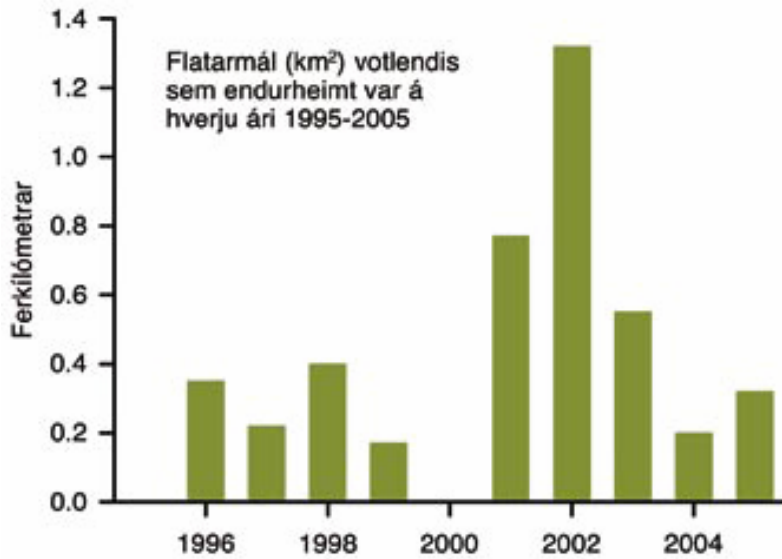
Landgræðsla ríkisins

Landbúnaður

- Birkiskógar í umsjón Skógræktar ríkisins
- Birkiskógar í umsjón Landgræðslu ríkisins
- Birkiskógar í umsjón Umhverfisstofnunar
- Birkiskógar í umsjón Þingvallaneftdar

Heimild: Endurheimt votlendis 1996-2006

Sjáflbær nýting auðlinda hafsins

- **Nýting fiskstofna og annarra lifandi auðlinda hafsins verði ávallt sjálfbær**
- **Vísindalegum niðurstöðum og varúðarsjónarmiðum beitt.**
- **Langtímastefna fyrir nýtingu einstakra stofna, fjölstofnanálgun.**
- **Lágmarka neikvæð áhrif nýtingar á aðra lífríkisflætti.**
- **Beitt verður vistkerfisnálgun. Skilgreina hugtakið og treysta þekkingargrundvöll þess.**
- **Stuðlað verður að verndun líffræðilegrar fjölbreytni og friðun fless sem sérstakt er í hafinu á grundvelli vísindalegrar þekkingar og nýtingar**

Sjálfbær gróðurnýting og endurheimt landgæða

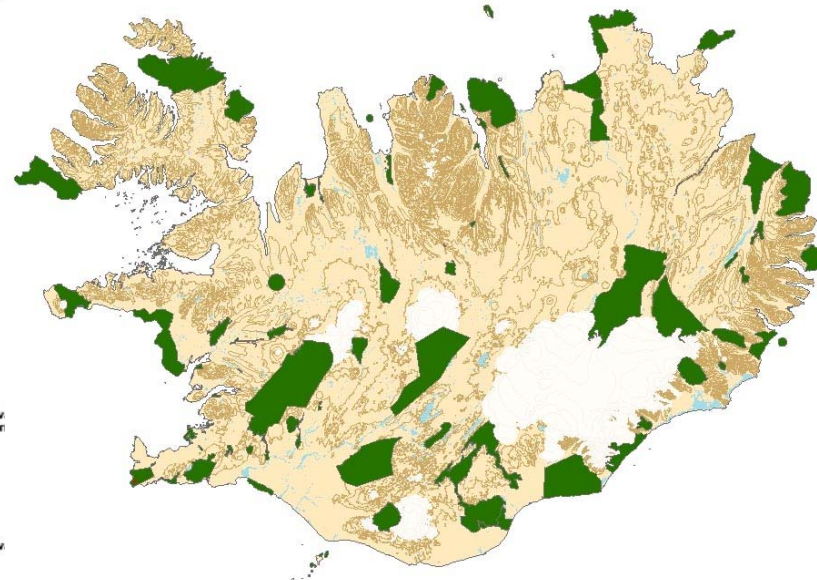
- **Jarðvegs og gróðurauðlindir, þ.m.t. skógur, verði nýttar á sjálfbæran hátt**
- **Beit verði stjórnað með tilliti til nýtingarþols og jarðvegseyðingu.**
- **Landgræðsla verði í samræmi við markmið landnýtingar og náttúruverndar á hverju svæði. Hraðfara jarðvegseyðing verði stöðvuð**
- **Uppbygging nytjaskóga verði til að efla byggð og atvinnu í dreifbýli og falli sem best að landslagi og vistkerfi landsins.**
- **Skógrækt hafi fjölflætt markmið s.s. að endurheimta fjölbreytt vistkerfi landsins, vernda jarðveg, binda kolefni, útivist, efla sjálfbæra byggðapróun.**
- **Endurheimt birkiskóga á allt að 100.000 ha svæði við Heklu, Hekluskógar.**

Hvað erum við að gera

- Rannsóknir - vöktun – skráning – válistar-
vistgerðakort- kortlagning-friðun einstakra
tegunda – friðun svæða- fræðsla
- Náttúruverndaráætlun: net verndarssvæða /
búsvæða fyrir ákveðnar tegundir (alþjóða
viðmið um vernd)
- Endurheimt tengd og ótengd framkvæmdum
- Nefnd um vernd og endurheimt birkiskóga
hefur lokið störfum

Friðlýst svæði á Íslandi í maí 2006

7 fuglasvæði
2 plöntusvæði
1 búsavæði
(birkiskógur)
2 jarðminjasvæði
2 stækkun þjóðgarða

Suðvesturland

Álfanes og Skerjafjörður

Stærð: 36,8 km²

Sveitarfélag: Garðabær, Bessastaðahr. Kópavogur, Reykjavík og Seltjarnarnes

Umdæmi: Sýslumaðurinn í Hafnarfirði, Kópavogi og Reykjavík

Náttúruinjasrá: Nr. 117 og 122

Verndartillaga: Búsvæði

Tillaga: Náttúrufræðistofnun Íslands¹ og Umhverfisstofnun²

Mörk:

Fjara og grunnsævi frá Bala að Álfanesi yfir Skerjafjörð og norður fyrir Gróttu í land við Bygggarð. Allar fjöru innan þessara marka og land neðan byggðar, ásamt Bessastaðanesi og Gálghrauni.

Innan svæðisins eru fjögur fríölst svæði:

Hlíð, folkvangur; Kasthúsajörm og fjaran, fríöland og folkvangur; Fossvogsbakkar, náttúruvæsti og Grötta, fríöland.

Á jaðri svæðisins er eitt fríölst svæði:

Bakkajörm, fríöland.

Mörk svæða eru sett fram með fyrirvara. Líta ber á þau sem hugmyndir að mörkum sem nánar verður fjallað um við undirbúning fróðysinga.

Svæðisýsing:

Strand- og sjávarsvæði í þéttbýli. Fjölbreyttar tjarnir, fjöru og grunnsævi með auðugu lífríki. Þangfjörur. Gálghraun er tilkomumikló nútímahraun með sérkennilegum hraunmyndunum sem runnið hefur frá Búrfelli. Vinseðli útivistarsvæði. Fjörumór með óvenjulegu smádyrflíki í Seltjörn og Bakkavík og steingervingalög í Fossvogi. Þvert yfir Bessastaðanes og Álfanes liggur jökulgarður sem kenndur er við Álfanes. Í Gálghrauni eru sjávarfjar. Jarðhiti er í sjó utan við Hlíð.

Grunnsævi með miklu botndýralífi. Fjölbreytt fuglalíf allt árið, mikilvægur viðkomustaður farfugla og sjaldgæfar fuglategundir. Viðkomustaður marggæsar og rauðbrýsting og auk þess er þar æðarfugl, sendlingur og tídnur sem hafa alþjóðlegt verndargildi. Stórir máfar og hávella eru algengir vetrargestir og hundruð tjalda, steika og kúþræla á fartíma. Á svæðinu eru sjaldgæfar plöntur svo sem eini fundarstaður fléttunnar gálgskeggs og þar vex marhálmur sem hefur takmarkaða útbreiðslu.

Athugasemdir:

Eignarhald:

Fjöl margir eigendur, einstaklingar, sveitarfélög og ríkið.

Núverandi landnotkun:

Landbúnaður, æðarækt, útivist, fiskveiðar, þaratekja, siglingar og hafnir.

Röskun, ógnir, úrbætur:

Landfyllingar, mengun frá skipum og ýmiss konar starfsemi, byggingaframkvæmdir.

Forsendur fyrir verndun, viðföng og viðmið.

Fjölbreytt fuglalíf allan ársins hring, mikilvægur viðkomustaður farfugla, lífríkar fjöru og leirur. Hentar vel til flugskoðunar. Alþjóðlegt náttúruverndargildi. Sjaldgæfar plöntur.

Viðföng

Lýkiltegundir: Fuglar: Margas og rauðbrýstingur
Plöntur: Gálgskegg og marhálmur

Almenn viðmið

Sjaldgæfar tegundir eða tegundir í útrýmingarhættu. Fágætar náttúruinjar
Óvenju tegundaríkt svæði og viðkvæmt fyrir röskun. Sérlega fjölbreyttar náttúruinjar
Viðhald sterka stofna eða náttúrulega þróunarferla. Samfelldar, heildstæðar eða óráðkaðar náttúruinjar
Alþjóðlegt náttúruverndargildi. Alþjóðleg byrðing
Veisla-, félags-, efnahags- eða menningarlegt gildi
Einkennandi fyrir náttúrufer viðkomandi landshluta
Sjónrænt gildi

Sérstök ákvæði sbr. 37. og 39. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd

Eldvörp, pervinglar, eidhraun • Stóðuvötn og tjarnir, >1000 m²
Fosar • Myrar og flóar, > 3 ha
Hvefir og heilar uppsprettur, hrúður og hrúðurbræður • Sjávarfjar og leirur

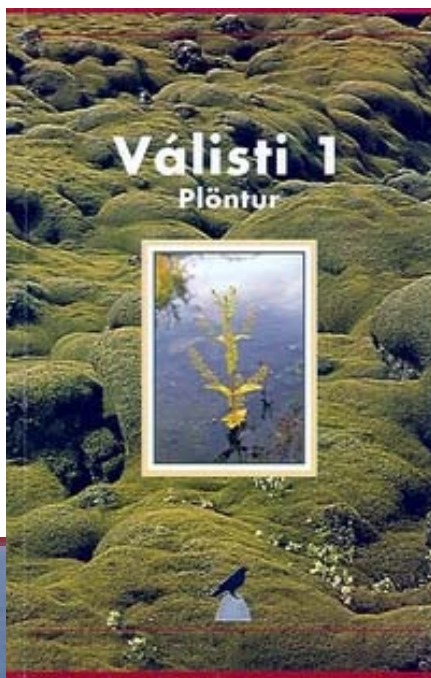
Fuglar:	Tegund	Fjöldi fugla	% af íst. stofni	% af evr. stofni	Ábyggðar- tegund	Válisti	SPEC	Bemar- viðauki	Ályktun um bosvæðvernd
	Margas ¹	1.000-2.500	5-13	4-10	•		3	III	
	Rauðbrýstingur ²	3.000	1	1	•		3	III	
	Æðarfugl ³	3.200 væppor	1	<1	•		III	III	
	Sendlingur ⁴	1.000 að velti	-	-	•		4	II	
	Tídnur ⁵	200 á fartíma	-	-	•			II	
Plöntur:	Tegund	Tegundarheiti	Flokkur	Algengi	Válisti ⁶	Bemar- viðauki	Forsenda verndar		
	Gálgskegg	Bryonia pseudofuscoscens	Fleitta	Mjög sjaldgæf	VU		Eini fundarstaðurinn		
	Marhálmur	Zostera marina	Háplanta	Takmörkuð útbreiðsla			> fimm fundarstaðir þekktir		
	Hraun	Gálghraun með sérkennilegum hraunmyndunum og líflauginum sjávartjörnum.							
	Ísaldarminjar	Álfanesgarðurinn er lykilmindun í Íslenskri jarðfræði og rannsóknunum á henni. Garðurinn myndast við framrás jökuls á Yngra-Dryas.							
	Jarðhiti	Jarðhiti er í sjó skammt undan landi við Hlíð (Hlíðalaug). Ein fárra þekktra lauga í sjó.							
	Svæðið er á eftirlifrandi listum:	Important Bird Areas in Europe (svæði nr. 014 ⁷). Völlumskrá Landverndar (svæði A-26, B-24 ⁸). Yfirlit yfir helstu völlum á Norðurlöndum (svæði I-33, I-34 ⁹).							

Heimildir:

- ¹ Ólafur Einarsson, Hörður Kristinnsson, Kristinn Haukur Skarphéðsson og Jón Gunnar Ottósson. 2002.
- ² Náttúruverndarráð. 1996a.
- ³ Guðmundur A. Guðmundsson, Náttúrufræðistofnun Íslands, munnlegar upplýsingar.
- ⁴ Arnþór Garðarsson og Guðmundur A. Guðmundsson. 1991.
- ⁵ Ólafur Einarsson. 2000.
- ⁶ Náttúrufræðistofnun Íslands. 1996.
- ⁷ Arnþór Garðarsson. 1975.
- ⁸ Arnþór Garðarsson. 1973.
- ⁹ Þorleifur Einarsson. 1968.
- ¹⁰ Andersen, S., Erikstad, L., Ingólfsson, Ó., Lundqvist, J., Pedersen, S.S., Salonen, V.-P., Selonen, O. og Vilborg, L. 1998.

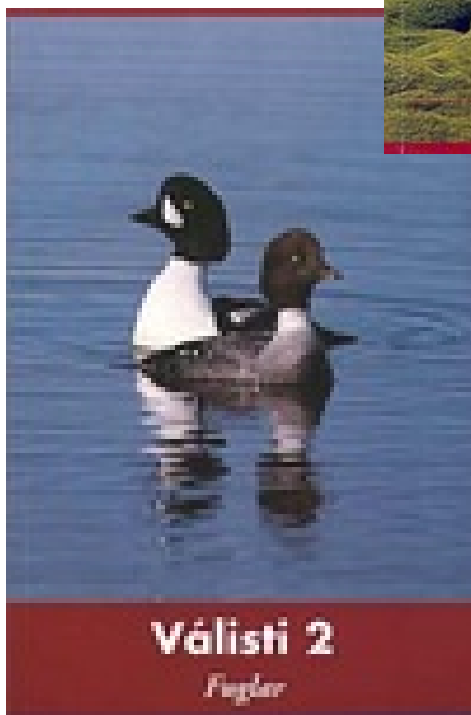
Aðrar heimildir:

- Náttúrufer á Seltjarnarnesi. 1997.
Arnþór Garðarsson og Kristín Aðalsteinsdóttir. 1977.
Agnar Ingólfsson. 1977.

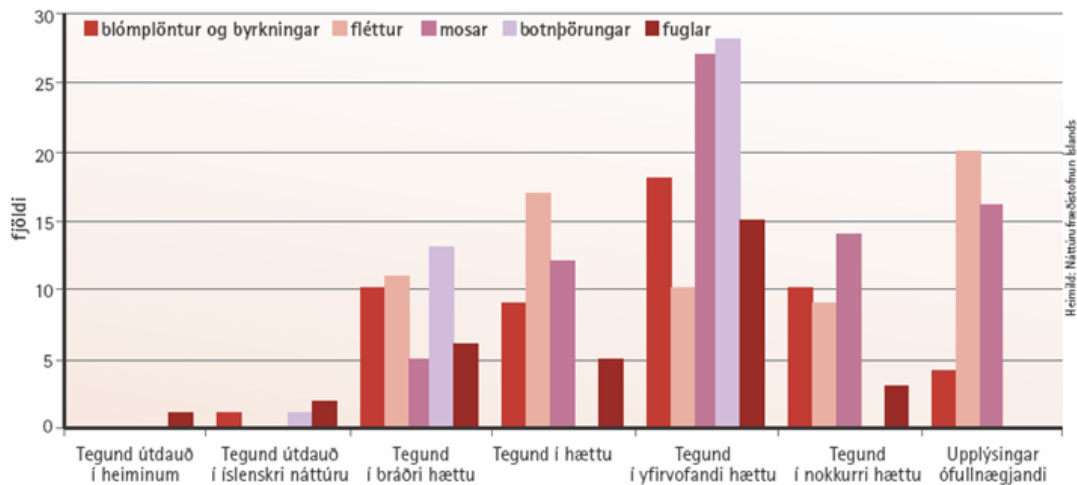

Válistar eða „rauðir listar“ (Red Lists) setja viðmið um hættu sem tegund er í og eru forsenda fyrir verndun. Válistar voru þróaðir af Alþjóða náttúruverndar-samtökunum IUCN á 7. áratugnum.

Árið 2006 voru rúmlega 16.000 tegundir lífvera skráðar á heimslista IUCN

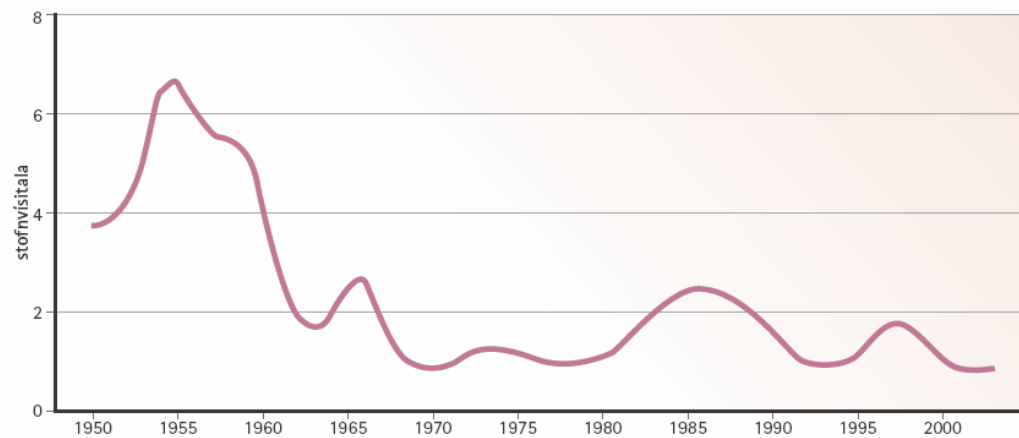

Válistaupplýsingar

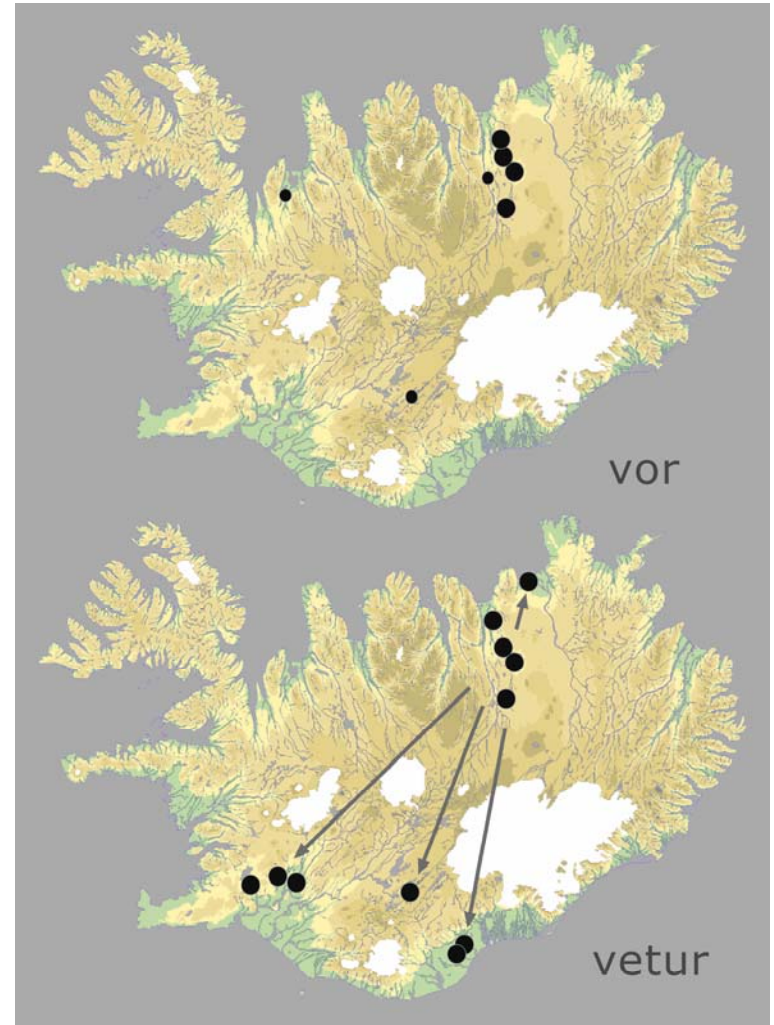
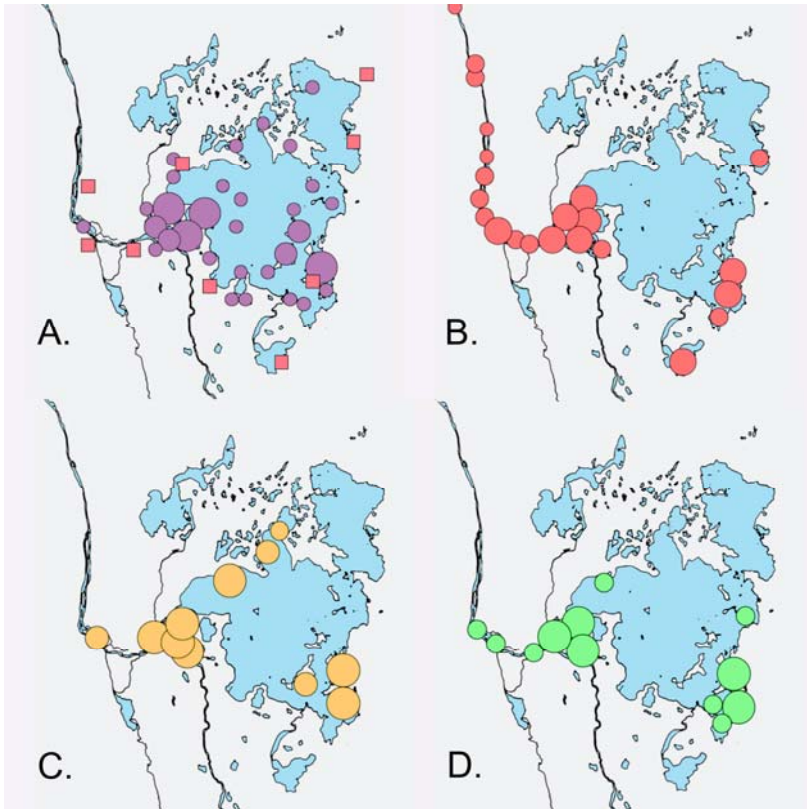

Heimild: Náttúrufræðistofnun Íslands

Stærð rjúpnastofnsins

Heimild: Náttúrufræðistofnun Íslands

Útbreiðsla húsandar á Mývatni og Laxá á mikilvægum köflum ævinnar. Laxárkvíslar og Kálfastrandarvogar eru þýðingarmestu svæðin.

Heimild Árni Einarsson

Náttúrurannsóknastöðinni við Mývatn.

Norrænt samstarf

- Nobanis – gagnagrunnur um ágengar innflutta tegundir
- Verkefni um umhverfisvísa um líffræðilega fjölb.
- Verkefni um kynningu á 2010 markmiði, hvað getum við gert, hvaða árangur hefur náðst, hvað ekki
- Verkefni um þátttöku sveitarfélaga í verndun líffræðilegrar fjölbreytni

Regnbogasilungur (*Oncorhynchus Mykiss*)Minkur (*Mustela vison*)

Eru vistkerfi eða tegundir í hættu

- Nú undanfarið ár hafa þrjár framkvæmdir verið til umfjöllunar hjá UST sem gætu haft áhrif á arnarstofninn
- Vegaframkvæmdir á Austurlandi, vegur til Vopnafjarðar, getur raskað frá 36 ha – 117 ha af votlendi eftir leiðarvali (hallamýrar)
- Þverun fjarða getur verið ógn við leirur

Mynd © Kristinn Haukur Skarphéðinsson

Aðrir samningar

Ramsarsamningurinn um verndun votlendis og votlendisfugla

Bernarsamningurinn samningur um verndun villtra plantna og dýra og lífsvæða í Evrópu.

Verslun með dýr og plöntur í útrýmingarhættu-CITES

Samningurinn um aðgerðir gegn eyðimerkurmyndun

Hvað þarf að efla

- Efla rannsóknir og skráningu á náttúru Íslands
- Gera fyrirliggjandi gögn aðgengilegri og tryggja að framsetning þeirra sé með þeim hætti að þau gagnist við ákvarðanatöku
- Markvissari tengingu vöktunar á t.d. mengun og/eða tapi á búsvæðum og áhrifum á lífríki
- Betra yfirlit yfir „gæði“ og magn lífríkis innan friðlýstra svæða og svæða á náttúruminjasrá

UST

Umhverfisstofnun

Takk fyrir

